

MIKE AQUILINA
JAMES L. PAPANDREA

Kaip

**KRIKŠČIONYBĖ
IŠGELBĖJO**

CIVILIZACIJĄ

ir turi gelbėti vėl

KATALIKŲ
PASAULIO
LEIDINIAI

Versta iš: Mike Aquilina, James L. Papandrea,
How Christianity saved civilization and must do so again,
Manchester, New Hampshire: Sophia Institute Press, 2018

Bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos integralios bibliotekų informacinės
sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

Iš anglų kalbos vertė
VILMA RINKEVIČIŪTĖ

Copyright © 2018 by Mike Aquilina, James L. Papandrea
Published by © Sophia Institute Press, USA. All rights reserved.
Lithuanian translation edition © 2023 by UAB KATALIKU
PASAULIO LEDINIAI, Lithuania. All rights reserved.
This Lithuanian edition published in arrangement
with SOPHIA INSTITUTE PRESS through Riggins Rights Management.
© Vertimas į lietuvių k., Vilma Rinkevičiūtė, 2023
© UAB „Katalikų pasaulio leidiniai“, 2023
www.katalikuleidiniai.lt

ISBN 978-9955-29-493-1

Turinys

1 skyrius

ATEITIES BAŽNYČIA GALI MOKYTIS IŠ PRAEITIES BAŽNYČIOS / 9

2 skyrius

POŽIŪRIO Į ASMENĮ PERVERSMAS / 35

3 skyrius

PERVERSMAS NAMUOSE / 53

4 skyrius

DARBO PERVERSMAS / 71

5 skyrius

RELIGIJOS PERVERSMAS / 87

6 skyrius

BENDRUOMENĖS PERVERSMAS / 111

7 skyrius

SUVOKIMO APIE MIRTĮ PERVERSMAS / 129

8 skyrius

SUVOKIMO APIE VALSTYBĘ PERVERSMAS / 145

9 skyrius

BAŽNYČIA IR VĖL GALI PAKEISTI PASAULĮ / 169

10 skyrius

KRIKŠČIONIŲ DARBŲ SĄRAŠAS XXI AMŽIUI / 189

1 skyrius

ATEITIES BAŽNYČIA GALI MOKYTIS IŠ PRAEITIES BAŽNYČIOS

Vyskupą atvedė į areną, kur žmones linksmino kraujas ir mirtis, kur minia tikėjosi pamiršti žiaurią gyvenimo tikrovę ir svetimu krauju nuplauti savojo mirtingumo siaubą. Prieš tris dienas vyskupas Polikarpas sapnavo užsidegant savo pagalvę. Suprato, kad netrukus jo laukia liepsna. Dabar, kai sukaustytas grandinėmis įžengė į areną apsuptas žmonių, kurie nekenė jo išpažįstamo tikėjimo, išgirdo Dievo balsą, drąsinantį, raginantį laikytis tvirtai ir drąsiai. Pamačiusi jį ir pažinusi, jog tai miesto Bažnyčios galva, minia ėmė džiūgauti, kad jam atimta laisvė.

Polikarpas stovėjo prieš Romos prokonsulą, žmogų, kuriam imperatorius buvo paskyręs valdyti provinciją. Paklaustas Polikarpas patvirtino tikrai esąs Smirnos miesto vyskupas. Tai buvo tolygu pripažinti kaltę. Būti krikščioniu buvo ne šiaip nelegalu, tai buvo laikoma nusikaltimu visuomenei, netgi išdavyste, ir už šį nusikaltimą bausdavo mirtimi. Prokonsulas mėgino įtikinti Polikarpą atsisakyti tikėjimo, kad išgelbėtų savo gyvybę. „Jau esi senas žmogus, – įtikinėjo jis, suprasdamas, kad Polikarpo laukiantis išmėginimas dėl jo amžiaus bus dar sunkesnis. – Tau tereikia prisiekti imperatoriui... ir atsisakyti savo išdavikų bičiulių.“ Kadangi krikščionys garbino tik vieną Dievą, o ne daugybę graikų ir romėnų panteono dievų, jie buvo

laikomi bedieviais. Prokonsulas pažadėjo Polikarpui, kad jis bus paleistas į laisvę, jei tik atsižadės savo tikėjimo ir krikščioniškosios bendruomenės sakydamas: „Šalin bedievius!“ Tačiau Smirnos vyskupas sušuko „Šalin bedievius!“ pasisukęs ir rodydamas į pagonių minią.

Pyktelėjęs, bet labiau norėdamas gauti atskalūną, o ne kankinį, prokonsulas spaudė toliau: „Prisiek ir paleisiu tave. Keik Kristų!“ Polikarpas ramiai atsakė: „Tarnavau Jam aštuoniasdešimt šešerius metus, ir Jis niekad nepadarė man nieko blogo. Kaip galiu piktžodžiauti Karaliui, kuris mane išgelbėjo?“ Prokonsului neatstojant Polikarpas kalbėjo toliau: „Jei manai, kad padarysiu, ko reikalauji, ir prisieksiu imperatoriui, apsimesdamas, kad nežinau, kas esu, tai paklausk įdėmiai: aš esu krikščionis. O jei nori pažinti krikščionių mokymą, paskirk dieną ir išklausk mane.“

Galiausiai prokonsulas pakeitė taktiką. Pradėjo bauginti, kad miniai džiūgaujant laukiniai žvėrys jį sudraskys. Bet vyskupas atsakė: „Kviesk juos. Nuo blogio pereiti prie gėrio yra girtina, bet neleistina nuo geresnio dalyko pereiti prie blogesnio.“ Prokonsulas atsiliepė: „Jei nebijai laukinių žvėrių, įsakysiu deginti tave ugnimi, kol apsigalvosi.“ Polikarpas atsakė: „Baugini mane ugnimi, kuri trumpai tedega ir netrukus užgęsta. Bet nieko nežinai apie amžinas liepsnas, amžiną pasmerkimą, kuris laukia nusidėjėlių būsime teisme. Ko lauki? Daryk, kaip nusprendei!“

Žmonės iš minios noriai padėjo pririnkti malkų laužui, jį uždegant vyskupas meldėsi. Nors aplinkui siautėjo liepsnos, šventas vyskupo kūnas liko nepaliestas. Galiausiai vienam kareiviui buvo įsakyta vyskupą nudurti. Kraujas iš žaizdos paplūdo taip gausiai, kad didžiai minios nuostabai užgesino ugnį. Bet vyskupas mirė. Bijant, kad krikščionys nepradėtų rodyti pagarbos vyskupo kūnui, buvo liepta iš naujo uždegti

ugnį ir sudeginti kūną. Tačiau krikščionys vėliau surinko vyskupo kaulus ir laikė juos šventomis relikvijomis.¹

Kokia turėjo būti kultūra, skatinusi žmones mėgautis mirtimi senuko, kuris nepadarė jokio kito nusikaltimo, tik buvo krikščionių vyskupas? Ir kaip toli žmonija nuėjo nuo Polikarpo laikų Romos kultūros iki dabartinių žmonių, kurie stebisi, baisesi ir bjaurisi tokiomis kankinystės istorijomis? Kaip pasikeitė visuomenė, suformavusi šiuolaikinį žmogų? Ir ar gali būti, kad mes, kaip kultūra, vėl slystame ten, kur kadaise buvome?

Ši knyga aprašo septynis kultūrinius perversmus, kurie pakeitė visuomenę į gera. Jie įvyko dėl krikščionybės veikimo pasaulyje ir Krikščionių Bažnyčios įtakos visuomenei. Dabar, kai vėl madinga džiūgauti dėl Bažnyčios nesėkmių ir kelti jas į viešumą, lyg jos nustelbtų Bažnyčios ištikimybę, svarbu atskleisti, kaip krikščionybė padarė pasaulį geresnį, ir parodyti, kad tai nusveria tuos laikus, kai keletui Bažnyčios vadovų nepavyko įvykdyti šios užduoties. Reikia pripažinti, kad geriausias visuomenės savybės, pagerinusios gyvenimo kokybę ir žmogaus teisių apsaugą, kilo iš tų septynių kultūrinių perversmų, kuriems pradžia davė Krikščionių Bažnyčios veikla. Tiksliau sakant, tie perversmai iš esmės pakeitė visuomenės požiūrį į asmenybę, šeimą, darbą, religiją, bendruomenę, gyvenimą, mirtį ir netgi politiką.

Septyni perversmai iš tikrųjų paveikė žmonių supratimą apie save ir savo santykius, – pervertimas pirmiausia vyko diegiant Evangelijos vertybes ankstyvojoje Krikščionių Bažnyčioje, o vėliau persikėlė į aplinkinę kultūrą. Galima pasakyti ir taip: tie perversmai buvo tam tikrų senovės pasaulio apskritai ir romėnų pasaulio konkrečiai įstatymų atitaisymas.

¹ Perpasakota remiantis *The Martyrdom of Polycarp*. Polikarpas buvo nukankintas Smirnoje (dabartinis Izmyras, Turkija) maždaug 156-aisiais metais. (Čia ir toliau, jei nenurodyta kitaip, autorių pastabos).

Pavyzdžiui, senovės pasaulyje asmens vertė buvo paremta tuo, ar jis naudingas visuomenei, ar yra našta kitiems. Kitais žodžiais tariant, kai kuriuos žmones galima išnaudoti, o kai kuriuos netgi paversti nuosavybe. Maža to, Romos imperijoje gyvenimo džiaugsmas (kartu su laisvėmis ir laisvalaikiu, kuris leidžia džiaugtis gyvenimu) buvo prabanga, pasiekama tik turtingiesiems. Religija ir valdžia tarnavo valdantiejiems luomams, tokia padėtis iš žemesniųjų atimdavo viltį ir ugdė aukštesniųjų savanaudišką hedonizmą. Tam tikra prasme tai tėra senovės pasaulio trūkumų apibendrinimas, bet kartu nusako pasaulį, į kurį atėjo krikščionybė.

Septyni perversmai reiškė, kad priimama Evangelija ir atmetami kultūros reiškiniai, kurie prieštaravo Jėzaus ir apaštalų mokymui. Ankstyvoji Bažnyčia ypač priešinosi tuometinei kultūrai, netgi vergai ir buvę vergai galėjo tapti vyskupais. Septyni perversmai pakeitė pasaulį keisdami žmogiškuosius santykius vis plėtėjančiais koncentriniais apskritimais, pradėdami nuo asmens ir plisdami vis plačiau į pasaulį. Asmens suvokimo perversmas įtvirtino, kad visi žmonės yra sukurti lygūs, pagal Dievo paveikslą, ir nė vieno negalima išnaudoti. Namų perversmas užtvirtino, kad namai yra saugi vieta, kupina meilės, kur negalima žeminti nei vaikų, nei moterų. Darbo vietos perversmas užtvirtino, kad žmonės nėra nuosavybė, jie turi laisvai pasirinkti darbą ir gauti laisvo laiko Dievui garbinti, talentams ugdytis ir bendrauti su mylimais žmonėmis. Religijos perversmas mokė pasaulį, kad Dievas yra meilė. Bendruomenės perversmas mokė žmones mylėti savo artimą. Perversmas žmonių mąstyme apie gyvenimą ir mirtį atmetė mirties kultūrą ir įdiegė gyvenimo bei vilties kultūrą, drąsino palaikyti žmogaus teises. Ir galiausiai valdymo perversmas išskėlė idealą, kad valdantieji privalo tarnauti tiems, kuriuos valdo (o ne priešingai), ir kad visi žmonės gali mėgautis religijos laisve. Trumpai tariant, galima suprasti, kad šie kultūriniai perversmai skatino viso žmogiškojo gyvenimo ir kiekvieno asmens orumo ir laisvės apsaugą.

Galima neabejoti, kad šie perversmai kyla iš judaizmo, Jėzaus ir apaštalų religijos, pamato. Bet krikščionių Bažnyčia išskleidė judaizmo mokymą (pavyzdžiui, suvokimą, kad visi žmonės sukurti pagal Dievo paveikslą), pritaikydama jį pasauliui ir suteikdama naują būdą žvelgti į žmogų ir žmonių santykius.

Perversmai neįvyko per vieną naktį. Pasaulio pasikeitimas buvo ilgas procesas, prasidėjęs Romos imperijos laikais. Kai kurie perversmai vyko netgi pirmaisiais Bažnyčios amžiais, nors krikščionybė vis dar buvo draudžiama, o krikščionys persekiojami. Kai kuriems pasikeitimams teko palaukti krikščionybės įteisinimo, tada krikščionybė jau galėjo pradėti keisti imperiją iš vidaus. Kiti perversmai užtruko dar ilgiau, jiems įvykti prireikė diskusijų pačios Bažnyčios viduje, kad būtų padarytos tam tikros išvados, kaip įgyvendinti Jėzaus mokymą. Tuo būdu viduramžiais krikščionybė suformavo Vakarų kultūrą ir tebedaro įtaką visur, kur tik skelbiama Evangelija.

Lengva durti pirštu į pavienius atvejus, kai krikščionims nepavykdavo įgyvendinti Bažnyčios idealų, bet taip yra tik dėl to, kad pati Bažnyčia suteikė mums idealus, kuriuos mes dabar suprantame ir galime kritikuoti, jei nepavyksta jų pasiekti. Kitais žodžiais tariant, be krikščionybės nustatytų precedentų apsaugant gyvybę, orumą ir laisvę neturėtume to mato, pagal kurį galėtume spręsti apie bet kokį asmenį ar grupę (įskaitant pačią Bažnyčią), kuriems nepavyksta apsaugoti žmogaus teisių.

Tad norint pamatyti visą paveikslą, svarbu suprasti, kaip stipriai Bažnyčia pagerino gyvenimo kokybę. Šioje knygoje pateiksime keletą iš daugybės teigiamos Bažnyčios įtakos žmogiškajai kultūrai pavyzdžių.

Galiausiai atskleisime, kodėl šiandien taip svarbu Bažnyčiai (ir pasauliui) suprasti septynis perversmus, ir nurodysime konkrečius žingsnius, kaip XXI a. krikščionys gali dar kartą pasaulį padaryti geresnį.

Bet prieš tai mums reikia suprasti Polikarpo laikų Bažnyčią.